

Maailma külmarekordil on juubel

Suvel pakaserekordeist lugeda võib paljudele tunduda veider, eriti ajal, kui meedia kubiseb üleilmse soojenemise uudistest.

Klimatoloogide seas tähistati 21. juulil 30 aasta möödumist kõigi aegade madalaima õhutemperatuuri, $-89,2$ kraadi mõõtmisest uurimisjaamas Vostok.

Jube mõeldagi – ligi kaks korda kangem pakane, kui meie maal kunagi paukunud on!

Unikaalne ilmajaam

Jaam on oma nime saanud meie kandi mehe, admiral Fabian Gottlieb von Bellingshauseni laeva järgi, kui too ristles pea kahe sajandi eest jääse mandri vetes.

Vostoki meteojaam rajati 1957. aasta detsembris Antarktise mandri jääkupilile nn geomagnetilise pooluse asukohta. Juba mõne kuu pärast selgus, et samas asub ka planeedi külmapoolus – piiritusesammas kraadiklaasis laskus $-87,2$ pügalani!

Kahe aasta pärast püstitati uueks ilmarekordiks $-88,3$ °C. See näit jäi püsima tervelt 23 aastaks.

Mis teeb siis Vostoki asukohta niivõrd unikaalseks? Kõigepealt paiga kõrgus merepinnast -3488 m.

Jaam asub pea võrdsel kaugusel nii ookeanist (1260 km) kui ka lõunapoolusest (1252 km). Õhk on seal väga hõre, kuid niiskus sama väike kui kõrbes. Aga temperatuur! Aasta keskmiseks “õhukülmaks” on arvutatud $-55,4$ kraadi, kõige soojem näit andmerekas on aga $-13,6$ °C, saadud erakordselt palaval kesksuvisel päeval.

Elu teeb raskeks veel pidev, keskmiselt 5 meetrit sekundis puhuv tuul. Meil on siin raske ette kujutada, milline tunne on olla pakase ja 27 m/s tormi käes (kohalik tuulerekord).

Kinomehed arvavad muidugi teisiti. Mäletate filmist “Päev pärast homset”, kuidas ameerika poisid lippasid külmunud New Yorgis -102 kraadise pakasega pintsakuväel ringi!

Tegelikult kipuvad -80 kraadi lähedal ka silmamunad külmuma, nagu meenutab Vostokis talvitunud Vello Park. Kui temperatuur langeb alla -70 , ei saa õues vilistada, trilleri asemel kostab vaid suhin.

Metall muutub pakase käes rabedaks, diislükitus hangub.

RIA NOVOSTI/SCANPIX

1975. aastal Vostokis. Maa külmarekord on veel püstitamata.

Muhulane Juhan Smuul kirjeldab “Jäises raamatus” oma enesetunnet 1958. aastal Komсомolskaja jaamas “suvitades” nii: “Pulss tagus kiiresti-kiiresti. Aeg-ajalt löi nagu kirvega oimukohtadesse... Hapnikupuudus.”

Külma oli siis vaid 30 kraadi ümber, mitte rohkem.

Külmapoolusel on ametlikult keelatud väljas jutti töötada kümnest minutist kauem, kui temperatuur langeb -70 kraadist madalamale. Traagilisel tal-

vitumisel aastail 1982–83 tuli pärast tulekahju ellujäämise nimel Vello Pargil koos paarikümne kaaslasega töötada seitse tundi järjest 50 – 60 kraadise pakasega. Inimvõimel pole piire, kommenteeriti meteoajakirjades epopöad.

Ühendus maailmaga

Antarktikas on kahjutuld juhtunud vähemalt kolmes jaamas. Abi jõudis alati kohale.

Vostokil puudub aga südatalvel igasugune transpordiühendus muu maailmaga. Meestel tuli siis kuid hakkama saada onnides, kus toasoe ei kerkinud kunagi plussi.

Sageli mainitakse teaduseajaloolistes artiklites, et ilmamõõtmised (kui tähtsaimad) katkesid katastroofi ajal vaid päevaks. Muide, tolle talve miinimumtemperatuuriks mõõtis Vello Park $-85,6$ °C.

Järgmise ekspeditsiooni ajal, aasta pärast, registreeriti uueks Maa ilmarekordiks $-89,2$ °C.

Lõpuks tahaks märkida, et see näit on igati ametlik, nii et ei tasuks meelde jätta Vikipeedias leiduvaid rekordeid nagu $-89,6$ või -91 kraadi.

AIN KALLIS